

Dokumenty

BOLOŇSKÝ PROCES 2020 – EVROPSKÝ PROSTOR VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V NOVÉM DESETILETÍ

Komuniké konference evropských ministrů odpovědných za vysoké školství
Lovaň, 28. – 29. května 2009

My, ministři zodpovědní za vysoké školství ve 46 zemích zapojených do Boloňského procesu, jsme se sešli v Lovani v Belgii ve dnech 28. a 29. dubna 2009, abychom posoudili, čeho bylo v Boloňském procesu dosaženo, a abychom stanovili priority pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání na příští desetiletí.

PREAMBULE

1. Evropské vysoké školství musí v desetiletí do roku 2020 přispět rozhodujícím způsobem k vytvoření Evropy znalostí, která bude vysoce kreativní a inovativní. Vzhledem k problému stárnoucí populace může být Evropa v této snaze úspěšná jen tehdy, když maximálně využije talenty a schopnosti všech svých občanů a bude se plně angažovat v celoživotním učení a v rozšiřování účasti na vysokoškolském vzdělávání.
2. Evropské vysoké školství rovněž čelí jak velkému problému globalizace a urychleného technického vývoje tak příležitostem, které z toho vyplývají, ať už jde o nové poskytovatele vzdělání, nové studenty či nové typy učení. Učení orientované na studenta a mobilita pomohou studentům získat kompetence, které potřebují na měnícím se pracovním trhu, a umožní jim stát se aktivními a odpovědnými občany.
3. Naše společnosti v současné době čelí důsledkům globální finanční a ekonomické krize. K povzbuzení trvalého ekonomického zotavení a rozvoje bude dynamické a flexibilní evropské vysoké školství usilovat o inovace na základě propojení vzdělávání a výzkumu na všech úrovních. Jsme si vědomi toho, že vysoké školství musí sehrát klíčovou roli, máme-li úspěšně zvládnout vzniklé problémy a podpořit kulturní a sociální rozvoj našich společností, a proto pova-

žujeme veřejné investice do vysokého školství za nejvyšší prioritu.

4. Potvrzujeme své závazky vůči cílům Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání, v němž je vysoké školství veřejnou záležitostí a v němž všechny vysokoškolské instituce podle svého rozmanitého poslání reagují na široké společenské potřeby. Je třeba zajistit, aby vysokoškolské instituce měly nezbytné prostředky, které by jim umožnily v plném rozsahu pokračovat v tom, co je jejich účelem: připravovat studenty pro život aktivních občanů v demokratické společnosti, připravovat studenty pro jejich budoucí profesní a osobnostní rozvoj, vytvářet a udržovat širokou a pokročilou znalostní základnu a podporovat výzkum a inovace. Nutné probíhající reformy vysokoškolských systémů a politik budou i nadále pevně zakotveny v evropských hodnotách institucionální autonomie, akademických svobod a sociální rovnosti a budou vyžadovat plnou účast studentů a pracovníků vysokých škol.

I. DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

5. V uplynulém desetiletí jsme vytvořili Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání a zajistili, že zůstává pevně zakořeněn v evropském intelektuálním, vědeckém a kulturním dědictví a v evropském snažení, a že je pro něj charakteristická trvalá spolupráce mezi vládami, vysokoškolskými institucemi, studenty, pracovníky vysokých škol, zaměstnavateli a dalšími aktéry. K reformnímu procesu rovněž významně přispěly evropské instituce a organizace.
6. Boloňský proces vede k větší kompatibilitě a srovnatelnosti vysokoškolských systémů a usnadňuje studentům mobilitu a institucím získávat studenty a vědce z jiných

kontinentů. Vysoké školství se modernizuje tím, že přijímá strukturu se třemi cykly, přičemž v rámci národních kontextů umožňuje získávat kvalifikace v krátkém cyklu spojeném s prvním cyklem a dále tím, že přijímá Evropské standardy a směrnice pro zajišťování kvality. Byli jsme rovněž svědky založení Evropského registru agentur pro zajišťování kvality a vytvoření národních rámců kvalifikací napojených na zastřešující rámec kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání, které jsou založeny na výsledcích učení a studijní zátěži. Boloňský proces navíc podpořil zavádění dodatku k diplomu a Evropského systému přenosu a shromažďování kreditů, čímž se zvýšila transparentnost a usnadnilo uznávání vzdělání.

7. Cíle stanovené v Boloňské deklaraci a strategie vytvořené v následujících letech platí i dnes. Jelikož všech cílů nebylo zcela dosaženo, bude plné a náležité uskutečňování těchto cílů na evropské, národní a institucionální úrovni vyžadovat zvýšené úsilí a odhodlání i po roce 2010.

II. UČENÍ PRO BUDOUCNOST: PRIORITY VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ PRO NÁSLEDUJÍCÍ DESETILETÍ

8. Výzvam nové doby chceme čelit úsilím o excelenci ve všech aspektech vysokého školství. To vyžaduje stálé zaměření na kvalitu. Abychom podpořili vysoce potřebnou rozrůzněnost našich vzdělávacích systémů, v rámci našich národních strategií plně uznáme hodnotu různých poslání vysokého školství, od vzdělávání a výzkumu až po veřejnou službu a angažovanost v oblasti sociální soudržnosti a kulturního rozvoje. Všichni studenti a pracovníci vysokoškolských institucí by měli být vybaveni k tomu, aby dokázali reagovat na měnící se požadavky rychle se vyvíjející společnosti.

› *Sociální rozměr: rovný přístup ke studiu a větší úspěšnost v jeho dokončování*

9. Složení vysokoškolských studentů by mělo odrážet různorodost evropské populace. Proto zdůrazňujeme sociální aspekty vysokého školství a snahu poskytovat všem rovné příležitosti pro kvalitní vzdělávání. Přístup k vysokoškolskému vzdělávání by se měl rozšířit tím, že se bude podporovat potenciál studentů ze znevýhodněných skupin a vytvoří se přiměřené podmínky pro dokončování jejich studia. Znamená to zlepšovat vzdělávací prostředí, odstraňovat všechny bariéry při studiu a vytvářet vhodné ekonomické podmínky pro studenty, aby mohli využívat studijní příležitosti na všech úrovních. Každá účastnická země stanoví měři-

teľné cíle pro rozšíření obecné účasti na vysokoškolském vzdělávání a pro zvýšení účasti znevýhodněných skupin, kterých by mělo být dosaženo ke konci příštího desetiletí. Úsilí o dosažení rovnosti ve vysokém školství je třeba stavět na aktivitách v ostatních částech vzdělávacího systému.

› *Celoživotní učení*

10. Rozšíření účasti bude rovněž dosaženo prostřednictvím celoživotního učení jakožto integrální součásti našich vzdělávacích systémů. Celoživotní učení je předmětem veřejného zájmu. Je třeba zajistit jeho dostupnost, poskytovanou kvalitu a transparentnost informací. Celoživotní učení zahrnuje získávání kvalifikací, rozšiřování znalostí a porozumění, získávání nových dovedností a kompetencí či obohacení osobního růstu. Celoživotní učení znamená, že k získání kvalifikace mohou vést flexibilní vzdělávací cesty, včetně studia v distanční nebo kombinované formě, nebo ji lze získat na základě pracovních zkušeností.

11. Zavádění strategií celoživotního učení vyžaduje pevné partnerství orgánů veřejné správy, vysokoškolských institucí, studentů, zaměstnavatelů a zaměstnanců. Charta evropských univerzit o celoživotním učení, kterou vypracovala Evropská asociace univerzit, poskytuje užitečný základ pro formulování takového partnerství. Úspěšné strategie celoživotního učení budou zahrnovat základní principy a postupy pro uznávání předchozího učení na základě výsledků učení bez ohledu na to, zda znalosti, dovednosti a kompetence byly získány cestou formálního, neformálního či informálního učení. Celoživotní učení bude podporováno příslušnými organizačními strukturami a finančními zdroji. Celoživotní učení podporované národními strategiemi by mělo ovlivnit praxi vysokoškolských institucí.

12. Důležitým krokem k zavádění celoživotního učení je vytváření národních kvalifikačních rámců. Chceme, aby byly zavedeny a připraveny k sebecertifikaci vůči zastřešujícímu rámci kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání do roku 2012. To bude vyžadovat nepřetržitou koordinaci na úrovni EHEA a s Evropským rámcem kvalifikací pro celoživotní učení. V národním kontextu mohou dílčí kvalifikace v rámci prvního cyklu sloužit jako prostředek k rozšíření přístupu k vysokoškolskému vzdělávání.

› *Zaměstnatelnost*

13. Pracovní trh stále více spoléhá na vyšší úroveň dovedností a na průřezové kompetence. Vysoké školství by

Konference evropských ministrů – předsedající ministři

proto mělo studenty vybavit pokročilými znalostmi, dovednostmi a kompetencemi, které budou potřebovat ve svém profesním životě. Zaměstnatelnost umožní každému, aby se plně chopil příležitostí na měnícím se pracovním trhu. Chceme zvyšovat počáteční kvalifikace a udržovat a obnovovat kvalifikovanou pracovní sílu v těsné spolupráci mezi vládami, vysokoškolskými institucemi, sociálními partnery a studenty. To umožní institucím, aby lépe odpovídaly na potřeby zaměstnavatelů, a zaměstnavatelům, aby lépe porozuměli vzdělávacím perspektivám. Vysokoškolské instituce spolu s vládami, vládními agenturami a zaměstnavateli budou zlepšovat poskytování, dostupnost a kvalitu pracovního poradenství pro studenty a absolventy. Podporujeme zavádění pracovních praxí do studijních programů a učení v rámci pracovního procesu.

› ***Učení orientované na studenta a vzdělávací poslání vysokého školství***

14. Opětovně potvrzujeme důležitost vzdělávacího poslání vysokoškolských institucí a nutnost stále pokračující reformy studijních programů zaměřené výsledky učení. Učení orientované na studenta vyžaduje ve všech třech cyklech podporovat každého jednotlivce, nově přistupovat k výuce i ke studiu, vytvářet efektivní poradenské struktury a kurikulum jasněji zaměřit na studenta. Kurikulární reforma se tak stane stále pokračujícím procesem k vytváření vysoce kvalitních, flexibilních, více individuálně přizpůsobených vzdělávacích cest. Akademičtí pracovníci v těsné spolupráci s představiteli studentů a zaměstnavatelů budou pokračovat ve formulaci výsledků učení a mezinárodních referenčních požadavků ve stále větším

počtu studijních oborů. Žádáme vysokoškolské instituce, aby věnovaly zvláštní pozornost zlepšování kvality svých studijních programů na všech úrovních. To by mělo být prioritou při dalším zavádění Evropských standardů a směrnic pro zajišťování kvality.

› *Vzdělávání, výzkum a inovace*

15. Vysokoškolské vzdělávání by mělo být na všech úrovních založeno na nejmodernějším výzkumu a vývoji a mělo by tak pěstovat ve společnosti inovace a tvořivost. Jsme si vědomi potenciálu vysokoškolských programů, včetně těch, které jsou založeny na aplikovaných přírodních vědách, pro tvorbu inovací. Proto by měl růst počet osob schopných pracovat ve výzkumu. Doktorské programy by měly umožňovat vysoce kvalitní výzkum v jednotlivých oborech a měly by být v rostoucí míře doplňovány mezioborovými programy, které půjdou napříč jednotlivými obory. Správní orgány a vysokoškolské instituce by navíc měly vytvořit pro začínající výzkumné pracovníky přitažlivější kariérní postup.

› *Mezinárodní otevřenost*

16. Vyzýváme evropské vysoké školy, aby i nadále internacionalizovaly své aktivity a angažovaly se v globální spolupráci pro udržitelný rozvoj. Přitažlivost a otevřenost evropského školství vynikne při společných evropských akcích. Konkurenci v globálním měřítku je třeba doplnit zvýšenou strategií dialogu a spolupráce založenou na partnerství s dalšími částmi světa, zvláště prostřednictvím organizování Boloňského politického fóra zahrnujícího rozmanité aktery.

17. Nadnárodní vzdělávání by se mělo řídit Evropskými standardy a směrnicemi pro zajišťování kvality, tak jak se používají v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání, a mělo by být v souladu se směrnicemi UNESCO/OECD pro kvalitní poskytování přeshraničního vysokoškolského vzdělávání.

› *Mobilita*

18. Jsme přesvědčeni, že mobilita studentů, začínajících výzkumných pracovníků a akademických pracovníků zvyšuje kvalitu studijních programů a excelenci výzkumu; posiluje akademickou a kulturní internacionalizaci evropského vysokého školství. Mobilita je důležitá pro osobní rozvoj a zaměstnatelnost, pěstuje respekt pro diverzitu a schopnost vyrovnávat se s jinými kulturami. Podporuje jazykový pluralismus, zdůrazňuje mnohajazyčnou tradici Evropského

prostoru vysokoškolského vzdělávání a tím zvyšuje spolupráci a konkurenci mezi vysokými školami. Mobilita by tudíž měla být charakteristickým rysem Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Vyzýváme všechny země, aby zvýšily mobilitu, zajistily její vysokou kvalitu a využívaly různých způsobů, možností a rozsahu této mobility. V roce 2020 by mělo alespoň 20 % absolventů v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání strávit část svých studií nebo odborné přípravy v zahraničí.

19. V každém ze tří cyklů by měly být ve struktuře studijních programů vytvořeny příležitosti pro mobilitu. Společné tituly a programy i mobilní „okna“ by se měly stát běžnější praxí. Strategie mobility by se měla navíc opírat o různá praktická opatření týkající se financování mobility, uznávání, dostupné infrastruktury a předpisů pro víza a pracovní povolení. Nutnými požadavky jsou flexibilní studijní cesty a aktivní informační strategie, plné uznávání studijních výsledků, podpora při studiu a plná přenositelnost stipendií a půjček. Mobilita by též měla vést k vyváženějšímu poměru mezi přijíždějícími a vyjíždějícími studenty v různých částech Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání; chceme rovněž zlepšit podíl účasti z různých skupin studentů.

20. Přitažlivé pracovní podmínky a kariérní postup spolu s otevřenými mezinárodními konkurzy jsou nezbytné k tomu, aby přilákaly na vysoké školy vysoce kvalifikované učitele a výzkumné pracovníky. Vzhledem ke klíčové roli učitelů je třeba přizpůsobit kariérní strukturu tak, aby usnadňovala mobilitu učitelů, začínajících výzkumníků a dalších pracovníků; je třeba vytvořit rámcové podmínky, které mobilním pracovníkům zajistí náležitý přístup k sociálnímu zabezpečení a usnadní přenositelnost důchodů a doplňkových důchodových práv, přičemž se co nejlépe využijí stávající právní rámce.

› *Shromažďování dat*

21. Zlepšené a zvýšené (například lepší/kvalitnější a rozsáhlejší) shromažďování dat pomůže monitorovat pokrok v dosahování stanovených cílů týkajících se sociálních aspektů, zaměstnatelnosti, mobility i dalších strategických oblastí a poslouží jako základ pro jejich hodnocení.

› *Vícerozměrné nástroje pro zajištění transparentnosti*

22. V současné době existuje několik iniciativ, které se snaží vytvořit mechanismy pro poskytování podrobnějších informací o vysokoškolských institucích v Evropském

prostoru vysokoškolského vzdělávání s cílem učinit jejich rozrůzněnost transparentnější. Jsme přesvědčeni, že tvorbu všech těchto mechanismů, včetně těch, které pomáhají vysokoškolským systémům a institucím identifikovat a porovnávat jejich silné stránky, je třeba důkladně konzultovat s klíčovými aktéry. Tyto nástroje pro zajištění transparentnosti musí být úzce propojeny s principy Boloňského procesu, zejména se zajišťováním kvality a uznáváním vzdělání, které zůstávají naší prioritou, a měly by být založeny na srovnatelných datech a vhodných indikátorech, které popíší rozmanité profily vysokoškolských institucí a jejich programů.

› **Financování**

23. Vysokoškolské instituce získaly větší autonomii; zároveň s tím rychle vzrostla očekávání, že budou reagovat na společenské potřeby a budou společností skládat účty. V rámci veřejné odpovědnosti potvrzujeme, že veřejné financování zůstává hlavní prioritou, která má zajistit rovný přístup a další udržitelný rozvoj autonomních vysokoškolských institucí. Je třeba věnovat větší pozornost hledání nových a diverzifikovaných finančních zdrojů a metod financování.

III. ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A DALŠÍ KROKY

24. Současná organizační struktura Boloňského procesu, charakterizovaná spoluprací mezi vládami, akademickou komunitou s jejími reprezentativními organizacemi a dalšími aktéry, vyhovuje svému účelu. V budoucnu budou Boloňskému procesu společně předsedat země předsedající EU a země mimo EU 25. Pro zajištění součinnosti s dalšími strategickými oblastmi naváže řídicí skupina spojení s odborníky a tvůrci politik z dalších oblastí, jako jsou výzkum, imigrace, sociální zabezpečení a zaměstnanost.

26. Pověřujeme řídicí skupinu, aby připravila plán práce do roku 2012 a rozpracovala priority stanovené v tomto komuniké a v doporučeních ze zpráv předložených této ministerské konferenci. To umožní budoucí integraci výsledků nezávislého hodnocení Boloňského procesu.

Žádáme řídicí skupinu, aby zejména

› definovala indikátory pro měření a sledování mobility a sociálních aspektů v souvislosti se shromažďováním dat;

- › zvažovala, jak dosáhnout vyvážené mobility uvnitř EHEA;
- › monitorovala tvorbu mechanismů pro zajištění transparentnosti a podala o tom zprávu konferenci ministrů v roce 2012;
- › vytvořila síť, která optimálně využije stávající struktury ke zlepšení informovanosti a podpory Boloňského procesu mimo EHEA;
- › rozpracovala doporučení z analýzy národních akčních plánů v oblasti uznávání.

27. Při podávání zpráv o pokroku v implementaci Boloňského procesu se bude postupovat koordinovaně.

› Metodika hodnocení dosažených výsledků (*stocktaking*) se bude dále zdokonalovat.

› Bude požádán Eurostat spolu s projektem Eurostudent, aby ve spolupráci se sítí Eurydice přispěly shromážděním relevantních dat.

› Práci bude koordinovat řídicí skupina tak, aby pro konferenci ministrů v roce 2012 vznikla jedna komplexní zpráva zahrnující výše zmíněné zdroje.

28. Žádáme skupinu E4 (ENQA-EUA-EURASHE-ESU), aby pokračovala ve spolupráci při dalším rozvíjení evropské dimenze zajišťování kvality, a aby zejména zajistila, že Evropský registr zajišťování kvality bude externě vyhodnocen, přičemž bude dbáno názorů vnějších aktérů.

29. Sejdeme se opět na Boloňské výroční konferenci, kterou budou společně pořádat Rakousko a Maďarsko v Budapešti a ve Vídni ve dnech 11.–12. března 2010. Další pravidelnou konferenci ministrů uspořádá Rumunsko v Bukurešti 27.–28. dubna 2012. Následující konference ministrů se budou konat v roce 2015, 2018 a 2020.

Leuven/Louvain-la-Neuve Communiqué, April 2009

URL: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique%C3%A9_April_2009.pdf>

RNDr. Vladimír ROSKOVEC, CSc.

Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.